

Õiguskantsleri kontrollkäik Vastseliina Internaatkooli 20. mail 2009

KOKKUVÕTE

Õiguskantsleri nõunikud teostasid 20.05.2009 õiguskantsleri seaduse (edaspidi ÕKS) § 19 lõike 1, § 20 lõike 2, § 27 lõike 2, § 33 ja § 34 lõike 1 alusel kontrollkäigu Vastseliina Internaatkooli. Õiguskantsleri nõunikud tutvusid laste õppimis- ja elamistingimustega ning vestlesid kooli esindajatega. Kontrollkäigu raames oli õpilastel, koolitöötajatel, lapsevanematel ja eestkostjatel võimalik tulla õiguskantsleri nõuniku vastuvõtule. Seekord vastuvõtule soovijaid ei olnud.

Vastseliina Internaatkool on Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatav põhikool hariduslike erivajadustega õpilastele. Õpilasi võetakse Vastseliina Internaatkooli vastu nõustamiskomisjoni otsuse alusel, kui lapsel on psühhiaatri diagnoositud psüühikahäire. Kontrollimise hetkel õppis koolis 69 õpilast, neist 20 tüdrukut ja 49 poissi.

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid, kas Vastseliina Internaatkoolis on hariduslike erivajadustega õpilastel võimalik saada oma võimetele vastavat haridust.

Probleemid individuaalsete õppekavadega

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid, kas Vastseliina Internaatkoolis on hariduslike erivajadustega õpilastel võimalik saada oma võimetele vastavat haridust. Täpsemalt kontrollisid õiguskantsleri nõunikud, kas õpilastele on tagatud õigus õppida individuaalsete õppekavade järgi.

Igäihe õiguse haridusele on sätestatud põhiseaduse (PS) § 37 lg 1 lauses 1. PS § 37 lg 1 lausest 1 tuleneb riigile kohustus tagada lapsele kvaliteetne haridus, et laps saaks vabalt igakülgset arenda, aga ka selleks, et edaspidi teha tööd.¹ Haridusõiguse realiseerimise eelduseks on hariduse omandamiseks vajalike tingimuste loomine, muu hulgas hariduslike erivajadustega õpilastele võimetekohase hariduse omandamiseks võimaluste loomine.

PS § 12 lg 1 lause 1 sätestab üldise võrdsuspõhiõiguse. Selle õiguse sisuks on kohelda faktiliselt võrdseid isikuid võrdselt ja faktiliselt ebavõrdseid isikuid ebavõrdselt.² Nimetatud õiguse peavad tagama nii õiguse rakendaja³ kui ka õiguse looja⁴. Lisaks sätestab PS § 28 lg 4, et lasterikkad pered ja puuetega inimesed on riigi ja kohalike omavalitsuste erilise hoole all. Sellest sättest tuleneb riigile ja kohalikele omavalitsustele kohustus astuda samme, mis kõrvaldaksid isikule puudest põhjustatud negatiivseid tagajärgi.⁵ Teisisõnu on PS § 28 lg 4 suunatud faktilise ebavõrdsuse kõrvaldamisele. PS § 12 lg 1 lause 1 koostoimes PS § 28 lõikega 4 annab seadusandjale õiguse kehtestada õigust, millega püütakse tagada puuetega isikute võrdsust puueteta isikutega nii, et

¹ R. Maruste. Kommentaarid §-le 37. Õigus haridusele. – R. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja –vabaduste kaitse. Tallinn 2004, § 37, lk 505.

² RKPJKo 03.04.2002, nr 3-4-1-2-02, p 17; RKÜKo 14.11.2002, nr 3-1-1-77-02, p 22; RKÜKo 17.03.2003, nr 3-1-3-10-02, p 36; RKÜKo 10.12.2003, nr 3-3-1-47-03, p 24; RKÜKo 27.06.2005, nr 3-4-1-2-05, p 39.

³ RKPJKo 03.04.2002, nr 3-4-1-2-02, p 16; RKPJKo 21.01.2004, nr 3-4-1-7-03, p 17.

⁴ RKPJKo 03.04.2002, nr 3-4-1-2-02, p 17; RKÜKo 14.11.2002, nr 3-1-1-77-02, p 22; RKÜKo 17.03.2003, nr 3-1-3-10-02, p 36; RKÜKo 10.12.2003, nr 3-3-1-47-03, p 24; RKPJKo 21.01.2004, nr 3-4-1-7-03, p 17; RKPJKo 02.05.2005, nr 3-4-1-3-05, p 17; RKÜKo 27.06.2005, nr 3-4-1-2-05, p 38; RKPJKo 20.03.2006, nr 3-4-1-33-05, p 26.

⁵ R. Maruste. Kommentaarid §-le 28. Õigus tervise kaitsele. Õigus sotsiaalhoolekandele. – R. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja –vabaduste kaitse. Tallinn 2004, § 28, lk 455; vt ka T. Annus. Kommentaarid §-le 28. – Justiitsministeerium. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2002, § 28 komm 16.

puuetega isikutel oleksid võrreldes puueteta isikutega võrdsed võimalused oma õigusi ja vabadusi teostada.⁶ Nii tuleneb PS § 37 lg 1 lausest 1 koostoimes PS § 12 lg 1 lausega 1 ja PS § 28 lõikega 4, et riigil tuleb erivajadusega lapsele anda haridust moel, et laps saaks olla iseseisev, sotsiaalselt lõimuda ning osaleda ühiskonnaelus. Teisisõnu tuleb riigil erivajadusega lapsele hariduse andmisel võtta kasutusele nn positiivse diskrimineerimise meetmed, et tagada erivajadusega lapsele võrreldes erivajadusteta lastega võrdne võimalus omandada haridust.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 31 lõikest 1 tuleneb õigus õppida individuaalõppekava järgi haridus- ja teadusministri määrusega kehtestatud korras. Haridus- ja teadusministri 08.12.2004. a määrusega nr 61 on kinnitatud „Individuaalse õppekava järgi õppimise kord“. Nimetatud korra § 1 lõike 1 kohaselt on individuaalne õppekava hariduslike erivajadustega õpilase jaoks koostatud õppekava, mis loob õpilasele tingimused võimetekohaseks õppimiseks ja arenemiseks. Individuaalse õppekava alusel õppimise võimaluse loomise näol ongi tegemist nn positiivse diskrimineerimise meetmega, mille eesmärgiks on tagada erivajadusega lapsele võrreldes erivajadusteta lastega võrdne võimalus hariduse omandamiseks.

Vastseliina Internaatkooli põhimääruse § 2 lõike 1 kohaselt on Vastseliina Internaatkool Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatav põhikool hariduslike erivajadustega õpilastele. Vastseliina Internaatkooli on nõustamiskomisjonide poolt suunatud hariduslike erivajadustega õpilased üle Eesti. Kooli põhimääruse § 14 lg 1 punkti 2 kohaselt on Vastseliina Internaatkooli õpilasel õigus õppida individuaalse õppekava järgi.

Kontrollimisel selgus, et käesoleval õppeaastal ei õpi Vastseliina Internaatkoolis individuaalse õppekava alusel ühtegi õpilast. Individuaalsete õppekavade puudumise probleemile on nii Vastseliina Internaatkooli juhtkonna kui ka haridus- ja teadusministri tähelepanu ka varem juhitud. Juba 2005. aasta märtsis Võru Maavalitsuse poolt läbiviidud riikliku järelevalve aktis on välja toodud, et Vastseliina Internaatkoolis ei ole rakendatud individuaalseid õppekavu kooskõlas õpilase tegelike vajaduste ja madala õpimotivatsiooniga. Lähtudes eeltoodust tegi Võru Maavanem koolile ettekirjutuse rakendada individuaalset õppekava vastavalt haridus- ja teadusministri 08.12.2004. a määrusele nr 61. Individuaalsete õppekavade puudumisele on varasemalt tähelepanu juhtinud ka õiguskantsler oma 04.05.2006 toimunud kontrollkäigu kokkuvõttes, mille õiguskantsler saatis nii Vastseliina Internaatkoolile kui ka haridus- ja teadusministrile.

Individuaalseid õppekavu ei ole Vastseliina Internaatkoolis koostatud hoolimata sellest, et kooli juhtkonna hinnangul oleks see enamikule õpilastest vajalik. Põhjuseks, miks individuaalseid õppekavu koostatud ei ole, on kooli juhtkonna sõnul abiõpetajate puudus. Kooli juhtkond väitis, et abiõpetajate süsteemi ja selleks vajaliku ressursi puudumisel ei ole võimalik individuaalseid õppekavu rakendada.

Abiõpetajate rolli hariduslike erivajadustega laste koolis on võimatu alahinnata. Samuti on selge, et piisava hulga abiõpetajate olemasolu aitab oluliselt kaasa individuaalsete õppekavade rakendamisele. Samas ei saa päriselt nõustuda seisukohaga, et abiõpetajate süsteemita ei ole individuaalseid õppekavu üldse võimalik koostada. Mitmes hariduslike erivajadustega laste koolis, mida õiguskantsler on viimastel aastatel külastanud, on lastele individuaalseid õppekavasid koostatud. (Nt Vidruka kool, Urvaste kool)

Riigi ülesanne on tagada, et igal (ka erivajadustega isikul) oleks võimalus haridust omandada. Juhul, kui õpilane ei ole võimeline õppima riikliku õppekava järgi, kuid kooli poolt individuaalse

⁶ R. Maruste. Kommentaarid §-le 28. Õigus tervise kaitsele. Õigus sotsiaalhoolekandele. – R. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja –vabaduste kaitse. Tallinn 2004, § 28, lk 455.

õppekava koostamist ei algatata ja individuaalse õppekava järgi õppimist realselt ei tagata, ei ole õpilasele loodud tingimusi võimetekohaseks õppimiseks ja arenemiseks.

Individuaalse õppekava koostamata jätmisega, hoolimata sellest, et õpilane oma erivajadustest tulenevalt seda vajab, rikub Vastseliina Internaatkool õpilaste põhiseaduse § 37 lõikes 1 sätestatud õigust haridusele.

Õiguskantsler soovib Vastseliina Internaatkoolil koostada järgmisel õppeaastal (2009/2010) individuaalsed õppekavad kõigile lastele, kes seda võimetekohaseks õppimiseks ja arenemiseks vajavad.

Õiguskantsler soovib haridus- ja teadusministril luua vajalikud eeldused selleks, et individuaalseid õppekavu oleks Vastseliina Internaatkoolis võimalik realselt koostada kõigile neile lastele, kes seda võimetekohaseks õppimiseks ja arenemiseks vajavad. Samuti soovib õiguskantsler Haridus- ja Teadusministeeriumil vajadusel juhendada Vastseliina Internaatkooli töötajaid individuaalsete õppekavade koostamisel.

Õiguskantsler kontrollib soovituste täitmist kuue kuu möödudes soovituste tegemisest.